

על תפקיד התרגום מערבית לעברית בייצוג התרבות הערבית
והפלסטינית בעיני הקוראים היהודים בשנים 1931–1993

הודא אבו מוך

מאמר זה בוחן את התרגומים מערבית לעברית מאז שתורגם הרומן הערבי הראשון בעת המודרנית לעברית, בשנת 1931, ועד החתימה על הסכם אוסלו בשנת 1993. המחברת מבקשת לעמוד על אופן עיצוב דמותו של הערבי ותרבותו בתרגומים אלה. הדיון מתמקד ביצירות סיפורת ארוכות, רומנים ונובלות, שפורסמו בשנים אלה. פעילות התרגום מחולקת במאמר לשלושה שלבים, והתחלת כל שלב נקבעת על פי הופעתם של תרגומים מחדשים, שהציבו נורמות תרגום חדשות.

ראשיתו של השלב הראשון עם הופעת התרגום העברי של הרומן המצרי 'ימים' בשנת 1931, והוא נמשך כארבעה עשורים. תקופה זו התאפיינה בגישה אוריינטליסטית כלפי היצירות הערביות. על אף ההבדלים בין התקופה שקדמה להקמת המדינה ובין העשורים הראשונים לקיומה, שהחשוב בהם הוא הפיכת היהודים ממיעוט נשלט לרוב שולט, בשתי התקופות נמצא דפוס יחסים זהה מצידה של התרבות היהודית כלפי התושבים הערבים. התקופה שלפני הקמת המדינה התאפיינה במאבק מזוין של התנועה הציונית, על זרועותיה השונות, למען הקמת המדינה. אולם הקמתה בשנת 1948 לא הביאה לעצירה מיידית של המאבק. הטלת הממשל הצבאי על האוכלוסייה הערבית שנשארה בתוך גבולות המדינה עם הקמתה נועדה להבטיח שליטה מלאה על אוכלוסייה זו, מניעת חזרת הפליטים ושליטה בקרקעות. הממשל הצבאי המשיך את אותו המאבק כשהוא מעוגן בספר החוקים של המדינה הצעירה ומבוסס על 'תקנות ההגנה (שעת חירום) 1945'. ביטול הממשל הצבאי בשנת 1966 הביא להפחתת הפיקוח על המיעוט הערבי והכשיר את הקרקע לשלב השני.

השלב השני התחיל סמוך לאמצע שנות השבעים של המאה העשרים ונמשך כעשור. הוא התחיל בתרגומו של הרומן הפלסטיני 'הצבר' מאת סחר ח'ליפה, העוסק בהווייתם של הפלסטינים בגדה המערבית לאחר כיבושה בידי ישראל בשנת 1967. את מקומה של ההדחקה המוחלטת של התרבות והזהות

תקציר

הלאומית הפלסטיניות בתרגומי השלב הקודם תפסה בשלב זה מעין הכרה בסבלם של הפלסטינים תחת הכיבוש. זוהי תקופת ביניים, משום שהיא סללה את הדרך לשינויים שעמדו להתרחש בפעילות התרגום מערבית לעברית בשנות השמונים של המאה העשרים.

השלב השלישי התחיל בשנת 1984 עם תרגום 'האופסימיסט' מאת אמיל חביבי לעברית ונמשך כעשור. תקופה זו התאפיינה בפתחות בזירה העברית ובחדירתם של קולות שוליים אל המרכז הספרותי. בתקופה זו חלה עלייה משמעותית במספר התרגומים לעומת התקופה הקודמת, ותורגמו גם יצירות המבטאות את הנרטיב הפלסטיני על מלחמת 1948 והמעוררות על הקונסנווס הציוני.